

Overleveringen, verhalen, versjes etc. . . .

Het is al weer verschillende jaren geleden dat we iets schreven over volksverhalen, overleveringen, enz. We willen deze pagina gebruiken om zoveel mogelijk verhalen, vertelsels, versjes en andere korte en leuke anekdotes te beschrijven, die betrekking hebben op Noord-Groningen. Vooral in de eerste helft van de eeuw waarin wij leven was er een toenemende interesse te bespeuren inzake beschrijvende folklore van het Groninger volk, maar ook van de verhalen volkskunde: de mythen, de legenden, sagen, het volksgeloof en de volkshumor. Als zodanig vormt 't tesamen een levend stuk gewestelijke kultuur. Veel van de groninger volksverhalen werden verzameld door de bekende mevrouw E. J. Huizinga-Onnekes te Ten Boer. Ze werd in 1883 geboren te Vierhuizen. Ze reisde heel Groningen door om zich de sprookjes en vertellingen etc. door de mensen te laten verhalen. In 1956 overleed ze op 73-jarige leeftijd.

... Krom verboggelde ol krunen ...

Begin deze eeuw was er veel interesse

'T ZAANDSTER VEURWAARK

In ôlle tieden lag d'r 'n zaandbaank in de Fivel in de streek woar nou 't Zaand ligt. Bie 'n stôrm verongelukte doar 'n schip mit koorn, dat op dij zaandbaank te lande kwam en halldail oet 'nkander slug. 't Duurde nait laank, ôf 't sliak spulde der over hin. Dou is de tied komen dat de munneken van 't klooster Bloemhof in Widdewierum zaggen wat mooi laand dat doar lag, doar vrouger de zee was. Ze baauwden der 'n oethof van heur klooster, doar ze 'n hail boerenbedrief oetouwenden. Dat was 't Zaandster Veurwaark, geliek as ze ook al veurwaarken haren op aander steden. Aal 't laand ter om tou hebben ze inpolderd, 't Veurwaark kwam te stoon op aigenste plek, doar 't ôl schip onder 't sliak begraven lag.

Nu een wat vrolijker verhaaltje:

BIE TANDARTS

Lammert en zien Kloaske haren 't aigelks ale baaident aan 'n nei gebit tou. Lammert veurop, Kloaske achteraan, zo kwammen ze binnen. „Wie eerst ?” vroug tandarts. „Vrouw eerst moar”, zee Lammert. 't Koezenkerkhof wer aanhemmeld, totdat er niks meer stoon bleef. 't Wiefke gaaf gain geludd en Lammert wol nait minder wezen. Drei moand loater . . . Prothese mos kloar-moakt worren. „De vrouw weer eerst ?” vroug tandarts. „Nee” zee Lammert, „nou gaat 't annersom. Vrouw is zo moar mitkommen, Ons duchte zo, wie konnen 't wel mit ain kunstgebit of !”

MAAKSMAN

Weet u wat een „maaksmán” was ? Wel eens van een „veurvrijer” of „degenman” gehoord ? Hij was de tussenspersoon bij een huwelijksaanzoek. Degenman was de oudste benaming. Hij degende (hij verdedigde) voor een ander de belangen en bracht de zaak tot stand. Ook heette de maaksmán wel veurvrijer; als de vrijer aangenomen werd, d.i. als hij mocht „opkomen”. Dan had de maaksmán het recht van de eerste zoen. Een maaksmán kon b.v. optreden wanneer een jonge man wat al te bleu was uitgevallen, of wanneer de vader van het meisje eerst nauwkeurig op de hoogte wilde wezen van de (vermogens)omstandigheden van de vrijer. Tenslotte, wanneer het aanzoek een weduwe betrof. Het gewone loon van de maaksmán was een nieuwe hoed. Dat je nooit een vrouw om haar geld moet trouwen, waarschuwt het volgende versje:

Trauw nooit om 't goudje,
Mit gain bloudje,
Want as 't goudje is verteerd,
Dit zit joen bloudje
Nog ien hörn van heerd !

EEN HEKSENVERHAAL UIT LEERMENS

Op 'n middag kwam ik bie Jaan Smit en Daiwer ien Riep. Ze harren 't binoes potdicht. Ain van jongs begon te brollen: „k Wil d'r oet ! k Wil d'r oet !” Mit veul multe kreeg ik de deur open. En dou raip Daiwer: „Pas op ! Pas op ! Heks viugt ter oet !” De boudel was doar behekt en ze harren wat opbraand. Men kon er wel smoren van de rook. 't Was zo slim west, zee Waiwer, kraanzen wazzen omhoog vlogen. Ze gaven Giltje de Boer der schuld van. Dei laip negosie.

Ter verduidelijking dient nog het volgende: Riep is de plaats Zeerijp. 't Binhoes is vandoeds de gewone naam voor woonkamer bij boer en burger, voorzien van een lemen vloer. Een krans was het bewijs dat de zaak (of een zieke) behekt was. Een heksenkrans moest bij volkomen gesloten deuren verbrand worden. Ook de vensters moesten gesloten zijn; zodoende voelde de heks de meeste pijn. Negosie is handel; in het bijzonder de verkoop langs de deur.

alles dichtsmeend mit klai, sleudelgoaten en ale glielkes. Dou hemmen ze alles ien 'n pot doan en opbraand. En 't kiend is weer kloar worren ! Ze harren aan Middeldiek ook zo'n last van 'n botterheks. 'n Glénne peerlezer ien kaam goolen, is 'n goud middel. (een por is een pad; Mij is Uithuizermeeden; peerlezer is een hoefijzer).

SPOTNAMEN

Vroeger was de rivaliteit tussen de dorpen veel groter dan nu. Zodoende waren de spotnamen van ouds een plaagmiddel van 't ene dorp tegen het andere. U moet maar eens lezen wat u bent: een „koukvreter” of een „vlinlichter”, enz.

Appingedam - peerkopers, ook wel Daamster knollen

Baflo - koarschoevers
Bedum - geutsliekers
Bierum - gortpinzen
Delfzijl - kraben
Den Andel - tórken
Eenrum - doodstekers
Gamwerd - gortvreters
Godlinze - schoapdaarms
Groningen - mólbonen, ook wel vlinthuppers of kluunkoppen;

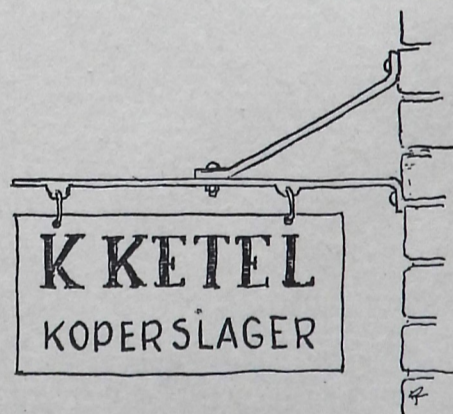
Leens - boeskoolkoppen
L.-saaksum - nachtegoalen
M.-weer - gloazentkokers
Middelstum - sweepboksems
Obergum - roodborstjes
Ond.-dam - peervillers
Pieterburen - nunnen
Rottum - klep-ien-nekken
Sauwerd - koukvreters
Sint Annen - potjebulen
Stedum - stiefkoppen
Spijk - blaauwboksems
Uithuizen - peervillers
Uith.meeden - kedelschieters
Ulrum - vlintboksems
Warffum - blokliechers
Winsum - gladhakken
't Zandt - handstokken
Zijldijk - peperkoppen
Zoutkamp - vlintboksems

EEN HEKSENVERHAAL UIT ROODESCHOOL

Ie mounen nooit wat aannemen van vrende mensen, want dat is o zo gevoarelik ! Ze kennen joe wel vergeven. Stel joe veur, dat 'n ôlle vrouw joe 'n appel gaf en dat wer 'n por of 'n klikker . . . Op Mij aan Middeldiek harren ze ook zo'n last van heksen. 't Lutje wicht van Patier Luitjes was zaik. Der was 'n vrend wief bie waig west en dei har 't lutje om kop streken en dat was mis west . . . Dou hemmen ze 't kopkuzzentje opensneden en 't warren alemaal kraanzen, kruzen en slingers west. Twel kuzzens warren vol west, daarde haalf vol, 't Klend wol nooit sloopen. Dou hemmen ze

KÉDELJTJES

Kloas Kédel was koperloager en loodgaiter en hai haar bovendaan nog 'n hok vol leujongens. „'t Kedeltjet moar aal bie mie aan”, zee Kloas voak. „Ien winkel, ien waarkploats en om hoes en dak tou, altoemoal kédeltjes”. Op 'n gole dag wer d'r 'n twelling geboren en doar mos Kloas zulf toch moar eev'm veur noar gemáintehoes. „Dat wordt een seriemaark van kédeltjes doar bie joe, hé ?” zee ambtenoar. „De vattliende aal !” „Nee, de viefliende”, zee Kloas, „ditmoal twel kédeltjes touglieks”. „En wat is 't worren ?” vroug ambtenoar. „Ain mit en ain zunner toetje”, zee Kloas.

HEIMWEE NAAR DE POLDER

Weer was 't earsten Maal en weer as 's joars teveuren laipen Maarten Król en zien vrouw achter 'n hoog oploaden woagen vol hoegeroad aan. Moar nait as 's joars teveuren, dou ze te polder oetrokken wazzen, volgden ze dei woagen mit 't heufd omdeel en mit zwoar gevuul ien borst. Nee, ze keken blied noar 'n kanner, ieder oog'nbliek, en wazzen zo gelukkig en 't was heur zó licht van binnen, want dei woagen, doar aal heur hebben en holden op lag, trok de poller ien, noar heur aigen hoeske, dat ze op heur aigen lapke laand van heur aigen overspoarde gèld zetten loaten haren. En baide wizen ze staark en vaast dat ze wéér geluk en vrede vienden zóllen ien 't lutje wereldje tussen dei twel hoge dieken.

... Lutje wereldje tussen twel dieken ...

RIJMPJE

Westerwietwerd, Wadwerd,
Spiek, Baarem en Katwerd,
Oethoez'n en Mij,
Naandel en Brij,
Riep, Gléns en 't Zaand
Binn twaalf dörpm op 't Hoogelaand.

(Brij is Breede bij Warffum; wat is Katwerd ? Bij Bierum ligt wel Katmis !)

MOEKE

„Moekje”, wonderbaarlijk mooi
Klinkt mie dat in d' oren;
'k Bin ook ja 'n dail van die,
'k Bin oet die geboren.

Veur ik op de wereld kwam,
Hest al veur mie leden;
Dou ik in 't waigje lag,
Veur mie zongen, beden.

(J. Legger)

'T UUTLAAND BIE ZOLTKAAMP

't Uutlaand het een groot dörp west achter Panserpöllerdiek, dat deur zeerovers platschoten is. Ik heb doar hail wat koegels vandoan hoald as 't stôrmweer west haar en der zit doar nog 'n baarg stain ien grond. Mor mensken denken der nait meer om. 't Uutlaand is 'n gevoarlek stee veur schippers. Doar bennen al verschaiden schepen strand en Zólkampers hemmen der al hail wat vandoan sleept, want min volk het hier vrouger ook wel touhóllen.

Bie 't Uutlaand is ez 'n schip strand. Alle zeeluu wazzen al verdronken op ain noa. En dij raip haaltied om hulp. Ze haren hom reddten kind, mor ze hemmen hom as 'n hond verzopen loaten, aillinnig om 't schip en de loaden te kriegen. As 't stôrmachtig weer is din kommen Zólkampers laifst nait bie 't Uutlaand, want doar heuren ze hom nog alied roupen. 'n Enkelling het hom ook wel als zain. Hai het 'n gele eullejak aan en 'n zuudwester op. Tot slot nog een gedicht van Jan Boer:

ESKEN

Haalfverwongen toestertakken,
dei doar schuuns noar 't daip tou zakken,
kromverboggelde ol krunen,
dei doar ien noordwester nunen,
roege stammen, dei weerstonden,
elke stôrmwind mit zien wonden,
bomen dei wel kerels lieken,
dei nooit wankelen of wieken,
van dei haalfverrorpte reuzen,
dei deur 't knuren en deur 't kneuzen,
schaf en schilleg, aiweg schonnen,
ien ons open landschap stonnen.